

تأثیر عوامل فرهنگ پاسداری در حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی^(۱)

دکتر سید حمید رضا قریشی

حسین متفکر

استادیار دانشگاه امام حسین(ع)

عضو هیات علمی دانشکده شهید محلاتی

احمد عطایی

دانش آموخته دانشگاه امام حسین(ع)

دریافت: ۸۶/۳/۱۶

پذیرش نهایی: ۸۶/۱۲/۱۵

چکیده

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در عین نظامیگری و مجهز بودن به تجهیزات پیشرفته و ضروری و آموزشهای رزمی و آمادگی سازمانی و عملیاتی، نیرویی صددرصد اعتقادی و ارزشی است. هماهنگی این دو جنبه، فرهنگی را در سپاه به وجود آورده است که از آن به عنوان «فرهنگ پاسداری» یاد می‌شود. عناصر تشکیل‌دهنده «فرهنگ پاسداری» و تأثیرگذاری آن در پاسداران باید بدرستی شناسایی شود و مورد بررسی قرار گیرد. این شناخت کمک می‌کند تا «فرهنگ پاسداری و لوازم آن در سپاه، روز به روز قوت و استواری بیشتری بیابد و در سازمان، نهادینه شود و آسیب‌پذیری این نهاد مقدس را در برابر تهدیدات و آفتها به حداقل ممکن برساند. این طرح پژوهشی با هدف شناسایی میزان تأثیر عناصر یاد شده برحفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه با استفاده از روش تحقیق توصیفی (پیمایشی و همبستگی) انجام گرفت. جامعه آماری این مطالعه تمام پاسداران شاغل در تعدادی از یگانهای تحت امر نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تعداد ۲۲۲۰ نفر انتخاب شدند. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته که روایی و اعتبار آن مورد تأیید قرار گرفته بود، جمع‌آوری گردید.

نتایج نشان داد که بین متغیر نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی با متغیرهای روحیه دینی ($r=0.89$) و روحیه انقلابی ($r=0.84$) و روحیه نظامیگری ($r=0.89$) و عناصر فرهنگ پاسداری در سه حوزه دینی، انقلابی و نظامی ($r=0.8$) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ بدین معنا که تقویت مؤلفه‌های فرهنگ پاسداری، تأثیر مثبت معنادار و در حد زیادی در روحیه و انگیزه خدمتی و رضایتمندی شغلی پاسداران یگانهای نیروی زمینی دارد.

راهکارهای پیشنهادی تحقیق براساس یافته‌ها در پنج محور جذب نیروی انسانی منطبق با معیارها و حفظ آنان، پژوهشها و تحقیقات بنیادی مورد نیاز، دستورالعملهای مورد نیاز، سیستم‌های هشداردهنده کنترلی و اجرای برنامه‌های نظامی پیوسته با اعمال فرماندهی کامل ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: فرهنگ پاسداری، روحیه انقلابی، روحیه نظامی، سپاه پاسداران، نیروی زمینی.

مقدمه

انقلاب اسلامی ایران در قرن ارتباطات و فناوریهای پیشرفته و در حالی که قدرتهای مسلط بر جهان، دوره ایدئولوژی بویژه در بعد دینی را پایان یافته تلقی می کردند، نظامی بر پایه و اساس تفکر اسلام ناب محمدی (ص) رابه وجود آورد و ایدئولوژی دینی را در جهان با طرح نظریات و ساختهای ارزشی در عرصه های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی، دوباره مطرح ساخت.

دستاوردها، تحولات و الگوسازی این نظام بر ایدئولوژی اسلام، فراگیر، درخشان و معجزه آسا مبتنی بود و در سراسر جهان، نظامهای مبتنی بر تفکر لیبرال دموکراسی، سوسیالیسم و حکومتهای فردی و خانوادگی را به چالشی بزرگ فراخواند؛ چالشی که نظام سلطه جهانی با آن روبه رو شده است، او را به تهدیدات اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و نظامی کشاند و استفاده از تمام ابزارها و امکانات برای استحاله یا تغییر نظام جمهوری اسلامی را در دستور کار خود قرار داد. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، که نهادی برآمده از انقلاب اسلامی و ارزشهای آن است براساس فلسفه وجودی صریح در قانون اساسی و راهبردهای رهبری انقلاب اسلامی، نگهداشت دستاوردهای انقلاب را با جهاد همه جانبه در راه خدای تبارک و تعالی برعهده دارد و نیرویی نظامی ارزشی، مردمی و مکتبی تمام عیار است. ارزشهای والایی که در این نیروی مکتبی نظامی نهفته است، او را قادر می سازد تا این مأموریت و مسئولیت خطیر را بخوبی انجام دهد. طبیعی است که دشمن در تهدیدات و برنامه ریزی خود، این ستون و بازوی نیرومند نظام را نشانه رود و برای از کار انداختن و متزلزل ساختن آن، توان خود را به کارگیرد.

شناخت ارزشهایی که چون خون در رگهای سپاه، مایه حیات و بقا و رشد اوست و در رویارویی با تهدیدات و برنامه‌ریزیهای دشمنان باید به آنها پناه برد و نیز نهادینه کردن آنها در عمق سازمان سپاه، بسیار ضروری و با اهمیت است.

بیان مسئله

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در عین نظامیگری و مجهز بودن به تجهیزات پیشرفته و ضروری و آموزشهای رزمی و آمادگی سازمانی و عملیاتی، نیرویی صددرصد اعتقادی و ارزشی است. در هم تنیدگی این دو جنبه، فرهنگی را در سپاه به وجود آورده است که از آن به عنوان «فرهنگ پاسداری» یاد می‌شود. رهبر معظم انقلاب اسلامی در این زمینه می‌فرمایند:

«پاسداری یک فرهنگ است، یک فرهنگ عزت و افتخار است. پاسداری از دین و انقلاب - که امروز این معنا در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مجسم است - صرفاً یک حرکت نظامی نیست. پاسداری یک فرهنگ است؛ جنبه عقیدتی و سیاسی و فداکاری و مجاهدت دارد؛ البته جنبه نظامی هم دارد» (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۱۷، به نقل از رهنمودها و انتظار (۱۳۸۲)).

عوامل و عناصر تشکیل دهنده «فرهنگ پاسداری» و تأثیرگذاری آن در پاسداران باید بدرستی شناسایی و بررسی شود. این شناخت کمک می‌کند تا «فرهنگ پاسداری» و لوازم آن در سپاه، روز به روز قوت و استحکام بیشتری بیابد و در سازمان، نهادینه شود و آسیب‌پذیری این نهاد مقدس را در برابر تهدیدات و آفتها به حداقل ممکن برساند.

در ماده ۱۱ اساسنامه سپاه پاسداران، مصوب مجلس شورای اسلامی، مورخ ۱۳۶۱/۶/۱۵ چنین آمده است: «پرورش آموزش اعضای سپاه طبق تعالیم و موازین اسلامی مبتنی بر رهنمودهای ولایت فقیه در زمینه‌های عقیدتی، سیاسی و نظامی در جهت کسب توان لازم به منظور انجام مأموریت‌های محوله».

علاوه بر جنبه‌های یاد شده، آسیبها و آفتهایی که فرهنگ پاسداری را تهدید می‌کند، ایجاب می‌کند ساز و کارهای مناسب برای حفظ این فرهنگ و تقویت آن، شناسایی و ساماندهی شود. آسیبهای فردی، اجتماعی و سازمانی از هر منشأ داخلی و خارجی که باشد، اگر بدرستی شناسایی، و سامانه‌های مناسب برخورد با آنها تدوین و اجرا شود به فرصتهایی برای تعالی فردی و سازمانی پاسداران تبدیل خواهد شد (آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح، ۱۳۸۰).

برای محقق، که خود یکی از خیل پاسداران عضو نهاد مقدس سپاه است و سالها در سیستم نظارتی نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ارتباط مستمر با مسائل گوناگون سپاه داشته است، این سؤال مطرح شد که «فرهنگ پاسداری» و عناصر آن چیست؟ چرا رهبری معظم انقلاب، این قدر بر عناصر اصلی سپاه، که آن را توانمند نگه می‌دارد، تأکید می‌ورزند؟ تأثیر این عناصر و شاخصهای اصلی فرهنگ پاسداری در حفظ و نگهداشت پاسداران از آفتها و آسیبهایی که در بیانات رهبری به برخی از آنها اشاره شده است، چیست؟ با توجه به اینکه هزاران نفر از پاسداران رسمی در نیروی زمینی سپاه گرد آمده‌اند، این نیرو در زمینه شاخصهای فرهنگ پاسداری چه وضعیتی دارد و رابطه و میزان تأثیر آنها در نگهداشت پاسداران این نیرو تا چه میزان مؤثر بوده است؟

اهمیت و ضرورت انتخاب موضوع

الف) تأمین نظر و فرمان مقام معظم رهبری

سپاه پاسداران یکی از بازوان توانمند و فعال نظام اسلامی است. یکی از اصلی‌ترین برنامه‌های دشمن از کار انداختن این بازو است و برای این کار می‌کوشد سپاه را از ویژگیها و عوامل اصلی خود، تهی کند. جلوگیری و پیشگیری از این هدف دشمن، بسیار ضروری و مهم است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در ترسیم و تشریح این مسئله، می‌فرمایند:

شما نباید بگذارید که سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که یکی از بازوهای مقتدر و یکی از عناصر قدرت در نظام جمهوری اسلامی است از کار بیفتد ... از کار انداختن این بازو به این است که عناصر مشخصه اصلی سپاه از او گرفته شود» (خامنه‌ای، ۱۳۸۳).

این عناصر از ابتدای تشکیل نهاد مقدس سپاه پاسداران تاکنون در تمامی عرصه‌ها بویژه در دوران دفاع مقدس، باعث موفقیت و پیروزی سپاه شده است. استفاده از نیروها، فرصتها، امکانات و تجهیزات در گرو ماندگاری و تقویت این عناصر در پاسداران است. لذا بررسی آنها و تأثیرشان در نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه و برنامه‌ریزی برای تقویت آنها بویژه برای فرماندهان و مسئولان این نیرو از اولویت و اهمیت خاصی باید برخوردار باشد. این مسئله به عنوان «مهمترین کار» از سوی رهبر معظم انقلاب اسلامی شناخته شده و مورد تأکید قرار گرفته است:

«این مهمترین کاری است که به نظر من بر عهده مسئولان سپاه است» (خامنه‌ای، ۱۳۸۳).

بر این اساس ضرورت دارد کاری علمی در زمینه تبیین فرهنگ پاسداری و عوامل آن و تأثیرش در نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه به عمل آید و راهکارهای عملی شدن آنها مشخص شود.

ب) حفظ نظام اسلامی و جهتگیری انقلابی و مکتبی آن

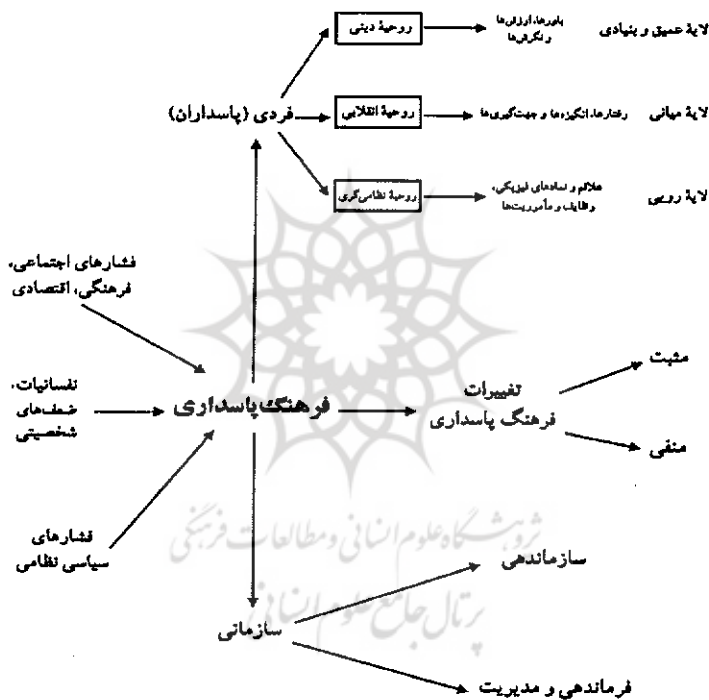
از جمله عواملی که اهمیت این موضوع را دو چندان می کند، ارتباط تنگاتنگ حفظ و نگهداشت سپاه با حفظ نظام اسلامی و جهتگیری انقلابی آن است؛ چرا که نهاد مقدس سپاه پاسداران جایگاه ویژه‌ای در حفظ نظام جمهوری اسلامی و جهتگیریهای انقلابی و مکتبی آن دارد و نگهداشت این نهاد، مسئولیتی مکتبی، انقلابی و انسانی است. این پژوهش به این مسئله کمک می کند.

ج) مسئولیت محقق و علاقه‌مندی وی

ضرورت دیگری که اهمیت این تحقیق را بیشتر می نماید، مسئولیت محقق و علاقه‌مندی وی به نظام اسلامی و سپاه پاسداران است؛ هم به لحاظ انقلابی و هم به لحاظ مسئولیت نظامی که برعهده دارد.

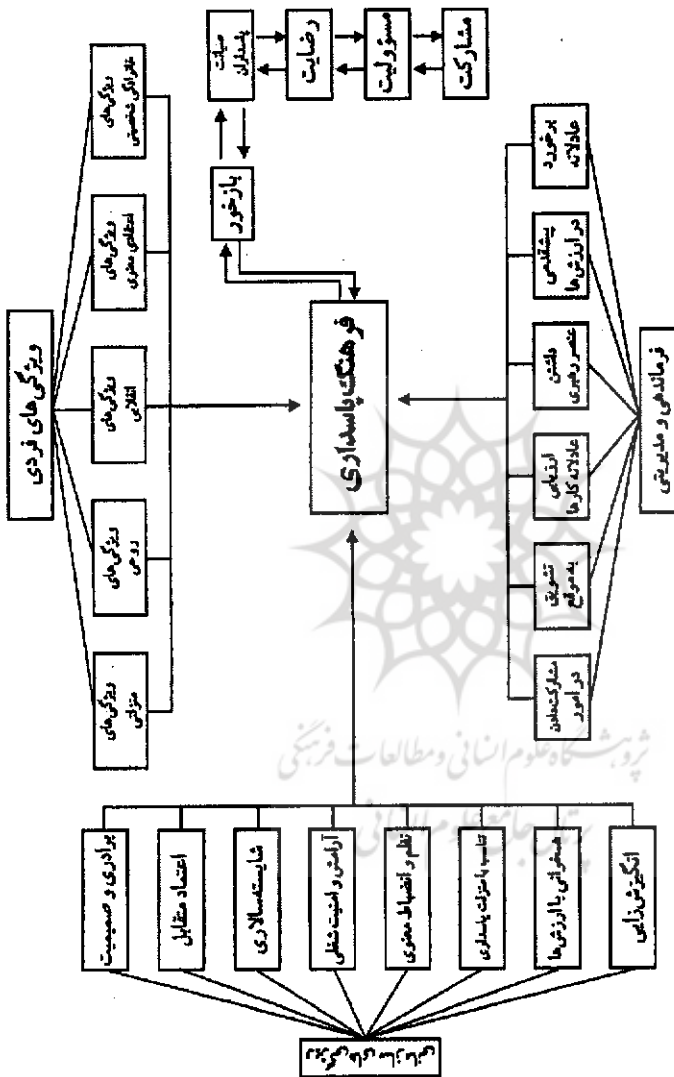
بر اساس مطالعاتی که برخی از آنها در مبانی نظری مفاهیم این تحقیق و عوامل مؤثر در فرهنگ پاسداری ذکر شد، الگو فرهنگ پاسداری و الگو عوامل مؤثر در نگهداشت پاسداران و الگو عوامل مؤثر در تغییر فرهنگ پاسداری و هم چنین مدل عوامل مؤثر در روحیه و پیامدهای آن به شرح ذیل، مورد تأیید و تأکید قرار می گیرد. این مدل طبق نظریات کارشناسان مدیریت و سازمان و نیز روحیه سازمانی از جمله در «فصلنامه علوم نظامی دانشکده افسری» سال ششم شماره ۲۱-۲۰، «مبانی رفتار سازمانی» اسماعیل منصور لاریجانی و «اصول مدیریت» دکتر علی رضاییان و «تئوریهای سازمان و مدیریت» هربرت جی. هیکس ترجمه مهندس کهن، و همچنین

بر اساس تحقیقات و شناختی که محقق در راستای مسئولیت طولانی خود در اداره نظارت داشته و نیز پژوهشهایی که در این اداره انجام شده است از جمله «وضعیت انگیزه کار در سپاه و عوامل مؤثر در آن» و «رضایتمندی شغلی کارکنان سپاه»، پاسخگویی نیاز این تحقیق و منطبق بر اهداف آن است.

نمودار ۱: مدل پژوهشی فرهنگ پاسداری و عناصر شاخص آن

مدل محقق ساخته: ۱۳۸۰

نمودار ۲- مدل پژوهشی - عوامل مؤثر بر صیانت پاسداریان

مدل ساخته محقق، ۱۳۸۰

سؤالهای تحقیق

سؤال اصلی

عوامل فرهنگ پاسداری در حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای زمینی سپاه از آسیبها و تهدیدات چه تأثیری دارد؟

سؤالهای فرعی

هریک از عوامل فرهنگ پاسداری در سه حوزه دینی، انقلابی و نظامیگری، با حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی از آسیبها و تهدیدات چه رابطه‌ای دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

بین عوامل فرهنگ پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه با حفظ و نگهداشت پاسداران از آنها و آسیبهای موجود، رابطه معنادار وجود دارد.

فرضیه فرعی

- ۱- بین روحیه دینی (اخلاص، پارسایی، تعبد، بی‌اعتنایی به نمادهای دنیوی) با حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین روحیه انقلابی (انگیزه زیاد، ساده زیستی، دوری از منفعت طلبی شخصی، استقامت در برابر خواهشهای نفسانی) با حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی، رابطه معناداری وجود دارد.
- ۳- بین روحیه نظامیگری (حفظ سلسله مراتب، نظم‌پذیری، سازماندهی، آموزش، فرماندهی و مدیریت) با حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی، رابطه معناداری وجود دارد.

روش اجرای پژوهش

این مطالعه در قالب پژوهشهای کاربردی و با استفاده از روش توصیفی - پیمایشی (زمینه یابی) و تحلیلی صورت گرفت. در تحقیق کاربردی هدف حل مسئله و سرانجام دست یابی به اطلاعاتی برای گرفتن تصمیم و رفع نیازها و مشکلات است. منظور از روش توصیفی - پیمایشی (زمینه یابی)، مشاهده پدیده ها به منظور معنا دادن به جنبه های مختلف اطلاعات جمع آوری شده است. تحقیق زمینه یابی از دو مرحله تشکیل شده است: ۱- مشاهده دقیق و نزدیک عوامل مورد پژوهش در جامعه براساس نظر خواهیهای به عمل آمده ۲- جمع آوری اطلاعات و معنا دادن به آنچه مورد مشاهده قرار گرفته است (دلاور، ۱۳۷۶). همچنین با استفاده از روش توصیفی ارتباط درونی بین متغیرهای مورد مطالعه بررسی شده است.

برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته شامل ۳۰ پرسش، بسته پاسخ استفاده شد. روایی این پرسشنامه توسط متخصصان مورد تایید قرار گرفت و برای سنجش اعتبار آن پس از اجرای مقدماتی از آزمون ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. اعتبار پرسشنامه از طریق آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۴ است.

جامعه آماری این تحقیق تمام پاسداران شاغل در یگانهای تحت امر نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بودند. برای انتخاب نمونه آماری از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده شد. به همین منظور از بین گروه های سه گانه درجه داران، افسران جزء و افسران ارشد، تعداد ۲۵۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری تحقیق، انتخاب شدند و مورد مطالعه قرار گرفتند و تعداد ۲۲۳۰ پرسشنامه کامل انتخاب شد و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج تحقیق

این مطالعه روی ۲۲۳۰ نفر از کارکنان نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی انجام گرفت است. ۱۴ درصد آنان ورودی قبل از سال ۶۱ و ۳۲ درصد آنان ورودی سالهای ۶۲ تا ۶۶ هستند. ۳۵/۷ درصد درجه‌دار، ۴۲/۲ درصد افسر جز و ۲۱/۷ درصد افسر ارشد هستند. توزیع وضعیت تحصیلی آنان از سیکل تا کارشناسی ارشد پراکنده است. ۶۱/۶ درصد دارای مدرک دیپلم و پایین‌تر ۲۶/۳ درصد با مدرک کاردانی و ۱۲/۱ درصد با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر هستند. ۱۹/۷ درصد آنان یا سابقه جبهه کمتر از ۲۰ ماه، ۱۸ درصد با سابقه ۲۰ تا ۴۰ ماه و ۱۶/۹ درصد با سابقه جبهه بیش از ۴۰ ماه هستند. ۴۵/۴ درصد از افراد مورد مطالعه سابقه جبهه ندارند.

جدول شماره ۱

ردیف	موضوع - میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	جمع
۱	شاخصهای روحیه دینی	۱۹/۲	۳۷/۸	۳۰/۵	۸	۴/۵	۱۰۰
۲	شاخصهای روحیه انقلابی	۱۵/۵	۲۲/۹	۲۷/۶	۱۹	۱۵	۱۰۰
۳	شاخصهای روحیه نظامیگری	۵	۲۱	۴۰	۲۱	۱۳	۱۰۰
	میانگین	۱۴/۲	۲۷/۳	۳۲/۷	۱۶	۱۰/۸	۱۰۰

بر اساس جدول شماره یک، عوامل فرهنگ پاسداری با میانگین ۴۰/۵ درصد خیلی زیاد و زیاد، ۳۲/۷ درصد متوسط و ۲۶/۸ درصد کم و خیلی کم در جامعه آماری این تحقیق، وضعیت چندان مناسبی را ترسیم نمی‌کند. به نظر می‌رسد تأثیر عوامل درونی و محیطی و سازمانی، تدریجاً عوامل مورد نظر را کاهش داده است.

با استفاده از اطلاعات یاد شده می‌توان نتیجه‌گیری کرد که:

۱- طبق جدول مقایسه‌ای وضعیت شاخصهای روحیه دینی نسبت به دو شاخص انقلابی و نظامیگری، وضعیت بهتری دارد. وضعیت شاخصهای انقلابی در مرتبه بعدی قرار دارد. وضعیت شاخصهای نظامی در پایین‌ترین حد نسبت به دیگر عوامل فرهنگ پاسداری قرار دارد. علت این مسئله به فرماندهی و مدیریت برمی‌گردد که نظر پاسخ‌دهندگان نسبت به این امور به طور روشن منفی است و لذا تمام شاخصهای روحیه نظامیگری را کاهش داده است.

۲- بین شاخصهای فرهنگ پاسداری با رفتار و عملکرد فرماندهان و مسئولان نیروی زمینی سپاه، رابطه مستقیمی وجود دارد. این رابطه نشان می‌دهد هرچا اعتماد به فرماندهان و مسئولان در حد زیاد وجود داشته است، شاخصهای فرهنگ پاسداری، وضعیت مناسب و مطلوبی را نشان می‌دهد و برعکس، رفتارهای تبعیض‌آمیز و برخورداریهای غیر قابل توجیه از امکانات و کمرنگ شدن حالت رهبری از فرماندهی، موجب کاهش شاخصهای فرهنگ پاسداری شده است.

جدول شماره ۲- مقایسه داده‌های شاخص فرهنگ پاسداری با داده‌های رفتار و

عملکرد فرماندهان

موضوع	زیاد و خیلی زیاد	متوسط	کم و خیلی کم	جمع
متوسط داده‌های شاخصهای فرهنگ پاسداری	۴۰/۵	۳۲/۷	۲۶/۸	۱۰۰
متوسط داده‌های شاخص عملکردی فرماندهان	۲۱/۹	۳۸/۵	۳۹/۶	۱۰۰
کاهش یا افزایش	-۱۸/۶	+۵/۸	+۱۲/۸	۱۰۰

میانگین جدولها (۴۰ و ۴۱) حکایت از تأثیر زیاد و غیر قابل انکار رفتار و عملکرد فرماندهان در عوامل فرهنگ پاسداری دارد. متأسفانه میانگینها در ۶ سؤال مربوط به این موضوع، وضعیت مناسبی را در نگاه جامعه آماری این تحقیق نشان نمی‌دهد که

در مقایسه با جدول قبلی، تأثیر رفتار و عملکرد فرماندهان و مدیران سپاه را در کاهش روحیه نظامیگری و به تبع آن روحیه پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه با تأثیر مستقیم و خیلی زیاد نشان می‌دهد.

بر اساس نتایج، تجزیه و تحلیل فرضیات تحقیق نشان می‌دهد که:

۱- فرضیه «بین روحیه دینی» با شاخصهای تعریف شده و «حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه، رابطه معنادار وجود دارد»، تأیید می‌شود (با عدد ۸۹). طبق نتایج تحقیق اگر عوامل روحیه دینی - که در این تحقیق با ۱۰ شاخص، مورد بررسی قرار است - تقویت شود، پاسداران در برابر تهدیدها و آسیبهای مختلف، مصونیت بیشتری می‌یابند و برعکس، تضعیف عوامل و عناصر روحیه دینی، سبب آسیب پذیر شدن پاسداران در برابر تهدیدات و تهاجمات می‌شود. روحیه دینی، زیرساخت و ریشه و ستون فرهنگ پاسداری است.

میانگین گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد در نگاه پاسخ دهندگان در شاخصهای روحیه دینی معادل ۵۷ درصد است درحالی که میزان تأثیر این عوامل از دیدگاه کارشناسان (۸۹ درصد) است. مقایسه این دو، گویای این مطلب است که عوامل روحیه دینی به رغم تلاشهای ارزشمند مسئولان، تضعیف شده است. اگر چه در عوامل نظامیگری، برخی از عوامل این تضعیف مشخص شده است، شناخت کامل آنها و تلاش برای رفع آن، ضرورت مهمی در سپاه است و سبب خواهد شد، عوامل روحیه دینی به جایگاه تأثیرگذار خود در نگهداشت پاسداران برسد.

۲- فرضیه «بین روحیه انقلابی» با شاخصهای معین شده و «حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه» رابطه مثبت و معنادار وجود دارد؛ بدین ترتیب که افزایش یا کاهش این عوامل؛ نگهداشت پاسداران را بویژه در برابر سختیهای

شغلی و سازمانی تحت تاثیر قرار می‌دهد؛ همان‌گونه که اگر نگهداشت پاسداران در سپاه آسیب دیده باشد، مطمئناً عوامل انقلابی کاهش یافته است. میانگین گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد در نگاه پاسخ دهندگان در شاخصهای روحیه انقلابی (۳۹ درصد) و مقایسه آن با میزان تأثیر این عوامل در نظر کارشناسان (۸۳ درصد) نشان می‌دهد که متأسفانه عوامل روحیه انقلابی در سپاه، آسیب جدی دیده است. شناخت عوامل این تضعیف بسیار با اهمیت است. سپاه بدون روحیه انقلابی، نمی‌تواند در برابر تهدیدهای منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای از نظام اسلامی و دستاوردهای آن، دفاع کند. آزمون روحیه انقلابی با شاخصهای مکتبی است که سپاه را به عامل بازدارنده قوی و رکن استواری برای دفاع از جمهوری اسلامی تبدیل کرده است.

۳- فرضیه «بین روحیه نظامیگری» با شاخصهایی که تعریف شد. و «حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه» رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. بین عناصر روحیه نظامیگری و نگهداشت پاسداران در برابر آنها و تهدیدات، رابطه مستقیم وجود دارد؛ بدین معنا که با افزایش روحیه نظامیگری با عوامل تعیین شده، پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه در برابر آسیبهایی بویژه آسیبهایی کاهش دهنده انگیزه خدمتی، حفظ و می‌شوند.

میانگین گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد در نگاه پاسخ دهندگان به شاخصهای روحیه نظامیگری (۲۶ درصد) و مقایسه آن با میزان تأثیر این عوامل در نگهداشت پاسداران در نگاه کارشناسان (۸۲ درصد) نشان می‌دهد که بیشترین افت و کاهش را در این بُعد از فرهنگ پاسداری شاهد هستیم. در سؤالهای مربوط به نوع فرماندهی و مدیریت در یگانهای نیروی زمینی سپاه، مشخص شده است که چگونگی فرماندهی

و برخورد فرماندهان با مسائل حیطه سازمان و کارکنان، بیشترین تأثیر را در کاهش این شاخص داشته است. بررسی دقیق عوامل تأثیرگذار در کاهش شاخص روحیه نظامیگری و تعیین الگوها و مشخصه‌های لازم برای این بُعد از فرهنگ پاسداری، بسیار ضروری است. لطمه به روحیه نظامیگری با توجه به ماهیت نظامی سپاه تأثیر نامطلوبی در سازمان و آمادگیهای مختلف رزمی آن خواهد داشت.

۴- این فرضیه که بین «عوامل فرهنگ پاسداری با سه بخش روحیه‌ای که تعریف شد با «حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه» رابطه معنادار وجود دارد، تأیید می‌شود. رابطه بین این دو متغیر، رابطه مستقیم و معنادار است. بیشترین تأثیر را در این رابطه، روحیه دینی با ۸۹ درصد و بعد روحیه انقلابی با ۸۳ درصد و در مرتبه بعد روحیه نظامیگری با ۸۲ درصد دارد.

مقایسه این میانگین با میانگین سه بخش از عوامل فرهنگ پاسداری در گزینه‌های خیلی زیاد و زیاد (۴۰/۵ درصد)، نشان می‌دهد که به رغم تأثیر بسیار برجسته و قطعی شاخصهای فرهنگ پاسداری در نگهداشت پاسداران، سازمان در حفظ و تقویت این شاخصها چندان موفق نبوده است. تلاشها و زحمات بسیاری کشیده شده است تا تهاجم فرهنگی دشمنان و تغییر ارزشی محیط در حد زیادی خنثی شود، اما سایش معنوی و انقلابی و ضعف روحیه نظامیگری بیشتر از این زحماتها بوده و نارساییهای برنامه‌ای و اجرایی نیز به این فاصله دامن زده است. توجه به این اختلاف، مسئولان را در برنامه‌ریزیهای منطبق با شاخصهای فرهنگ پاسداری و جدیت در اصلاح اجرایات، تشجیع و تحریص خواهد کرد.

ب) پیشنهادها

برای حفظ و نگهداشت پاسداران یگانهای نیروی زمینی سپاه در برابر تهدیدها و آسیبهای بالقوه و بالفعل و تقویت شاخصهای فرهنگ پاسداری، باید در چهار محور کلان، کار منسجم و هماهنگ و پر تلاشی انجام گیرد.

۱- جذب نیروی انسانی منطبق با معیارها و حفظ آنان

نیروی انسانی، مهمترین عامل اساسی برتری و تفوق نیروی نظامی بویژه در وضعیت نامتقارن است. نیروی نظامی مکتبی و انقلابی مانند سپاه پاسداران بنا بر دکترین خود به نیروی زمینی خود، اتکا و وابستگی زیادی دارد و بر این اساس باید در خصوص نیروی انسانی خود، سیاست و برنامه‌های مدون و منطبق بر شاخصهای دینی، انقلابی و نظامی داشته باشد. تأمین نیروهای جایگزین و حفظ نیروهای باسابقه باید محور این برنامه‌ها باشد.

۱- تأمین جایگزین مناسب برای خروجیهای سازمان از طریق جذب و گزینش عناصر جدید بر اساس معیارها و شاخصهای فرهنگ پاسداری به طور طبیعی پاسدارانی که در فضای ابتدای انقلاب اسلامی با عطر فرهنگ اسلامی به این نهاد جذب شده‌اند، بر اساس ضوابط باید جای خود را به پاسداران جدید بدهند. این مسئله می‌تواند یکی از عوامل تغییر فرهنگ و ارزشهای سازمان سپاه تلقی گردد. اذهان عمومی سپاه نیز نسبت به این مسئله، آن را تأیید می‌کند. اگر این جابه‌جایی، حساب شده و با گزینش ارزشی و ضابطه‌مند و برنامه‌ریزی شده و همراه با رفتار سازمانی و مدیریتی شایسته، انجام شود، بسیاری از نگرانیها از وضعیت آینده سپاه برطرف خواهد شد و می‌توان امیدوار بود که سطح ذخیره فرهنگ

پاسداری و معنویت در این نهاد مقدس بویژه در یگانهای نیروی زمینی در حد لازم حفظ خواهد شد.

به نظر می‌رسد این برنامه با توجه به امکانات و سازوکارهای در اختیار، اگر به طور جدی و به وسیله مدیران باتدبیر اجرا شود، بهترین و کم‌زحمت‌ترین روش دستیابی به نگهداشت پاسداری و فرهنگ آن است.

۲- حفظ و نگهداری پاسداران با سابقه عضویت طولانی

سازمان نیازمند است تا عناصر با سابقه خود را از لحاظ شاخصهای پاسداری، حفظ و راضی نگاه دارد. این مسئله می‌تواند پیامدهای مثبتی داشته باشد. پیامد نازلتر این امر، تأثیرگذاری حضور و رضایتمندی آنان بر سازمان و نیروهای جدید است. اگر نیروهای جذب شده و ورودیهای سالهای اخیر، نارضایتی و بی‌علاقگی و بی‌اعتمادی پاسداران با سابقه را - که طلایه داران فرهنگ پاسداری هستند - ملاحظه کنند، نسبت به آینده دچار تردید خواهند شد و نگرانی، سبب گریز و انحراف آنان از ارزشهای متعالی سپاه - کم یا زیاد، آشکار یا پنهان، دیر یا زود - خواهد شد.

پیامد مهمتر آن، این است که حفظ و شادابی پاسداران با سابقه، یک وظیفه و تکلیف الهی و انسانی است. نیروی زمینی سپاه که از حضور طولانی این پاسداران بهره‌های مختلفی برده است - از پیروزی در دفاع مقدس و موفقیت در میدان سازندگی تا درخشندگی فضایل اسلامی و انسانی در سازمان و اعتماد رهبری و ملت به آن - موظف است تمهیدات لازم را به منظور نگهداشت آنان در ابعاد مختلف به عمل آورد. نتایج و دستاوردهای مثبت و بسیار زیاد حفظ پاسداران با سابقه، هر زحمت و سرمایه‌گذاری را توجیه منطقی و با منفعت می‌نماید.

یادداشتها:

۱- این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دوره مدیریت امور دفاعی است.

منابع

- «آیین‌نامه انضباطی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران، معاونت نیروی انسانی ستاد مشترک سپاه، ۱۳۸۰.
- بالویی، علی (۱۳۸۲). «گزارش بررسی وضعیت منزلت اجتماعی پاسداران»، سازمان تحقیقات جهاد خودکفایی نرسا.
- بالویی، علی (۱۳۸۲). «گزارش وضعیت منزلت اجتماعی پاسداران ازدیدگاه پاسداران، خانواده‌های آنان و جامعه»، سازمان تحقیقات و خودکفایی نرسا.
- پرهیزکار، کمال (۱۳۶۸). «روابط انسانی در مدیریت»، انتشارات اشراقی.
- خامنه‌ای، سیدعلی، سایت WWW.KHAMENELIR، رهنمودها و سخنرانیهای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، مؤسسه پژوهشی انقلاب اسلامی (دفتر تنظیم و نشر آثار مقام معظم رهبری).
- دلاور، علی (۱۳۷۶). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران، انتشارات رشد
- رابینز، استیفن (۱۳۶۹). «مبانی رفتار سازمانی»، ترجمه قاسم کبیری، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- «رهنمود و انتظار» (فرامین امام خمینی و مقام معظم رهبری به سپاه)، (۱۳۸۲)، پژوهشکده تحقیقات اسلامی، نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- «فصلنامه علوم نظامی دانشکده افسری» (علوم پایه نظامی)، (۱۳۸۲) سال ششم، شماره ۲۱-۲۰، زمستان.
- «قانون و مقررات استخدامی سپاه پاسداران»، معاونت نیروی انسانی ستاد نمایندگی ولی فقیه در سپاه، (۱۳۸۰).
- «گزارش بررسی رضایت‌مندی شغلی کارکنان نرسا»، (۱۳۸۱)، معاونت نظارت و تأیید صلاحیت نرسا.
- «گزارش وضعیت انگیزه کار در سپاه و عوامل مؤثر بر آن» (۱۳۸۲)، اداره نظارت نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- هربرت، هیکس. «تئوری‌های سازمان و مدیریت»، ترجمه مهندس کهن.

